

x 8:06

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG A NYOLCVANAS ÉVEKBEN

„Ég az ecsedi lép”

Húsz évvel ezelőtt, 1981. december 12-én és 13-án ült össze a Magyar Írók Szövetségének közgyűlése az MSZMP XIII. kerületi bizottságának székházában. A Lengyelországot behálózó szakszervezeti mozgalom, a Szolidaritás és a hazai konszolidációs enyhülés hatására először történetelt meg, hogy nem a pártvezetés jelölte a választmányi tagokat. Harminc év engedelmisség után az írók teheték meg ezt, majd választhatták meg titkos szavazással. A választmány visszanyerte az 1956-ban rövid ideig birtokolt autonómiáját, ráadásul az ellenzék került többségbe. A választmány teljes átalakításán kívül az első nap egyik fő témája az volt, hogy a magyar gazdasági csodának, a „gulyáskommunizmusnak” hatalmas erkölcsi ára van: a három-évenkénti nyugatra utazás, a háztáji gazdálkodás, a hétvégi házak és egyéb engedmények bevezetésével az emberek kupecskévé váltak, és teljesen érzéketlenek az ország sorsa és történelme iránt. A botrányos felszólalások közül nevezetes **Eörsi Istváné**, aki ironikus módon azt javasolta, hogy ne tagadják le a listarendszer létezését, hanem nyíltan vezessenek be cenzúratörvényt, mert az célravezetőbb és tisztességesebb eljárás lenne. Leszögezte azt is, hogy egyes írók nem azért publikálnak Nyugaton, mert külföldön szeretnek megjelenni, hanem azért, mert itthon bizony nem tehetik.

A lengyel demokratikus vívmány, a legálisan működő Szolidaritás sikerétől felbuzdult és lelkes írókat másnap hideg zuhanyként érte az a hír, hogy éjjel a Szolidaritás vezetőit letartóztatták, és szükségállapotot vezettek be Lengyelországban. Az elnökségben megjelent kormány- és pártképviselők, így **Aczél György** (akkoriban az MSZMP politikai bizottságának tagja, miniszterelnök-helyettes), **Óvári Miklós** (a központi bizottság titkára), **Kornidesz Mihály** (a központi bizottság tudományos-kulturális osztályvezetője), **Pozsgay Imre** (a központi bizottság tagja, művelődési miniszter) és **Tóth Dezső** (művelődési miniszter-helyettes), valamint a párt író hívei, így például **Lázár István** és **Fekete Sándor**,

bár nem igazán örültek a fejleményeknek, igencsak megszigorodtak. Némelyikük jóslatokba bocsátkozott az esetleges ellenforradalomról és annak megfékezéséről, sőt fenyegetőzött is. A választmány demokratikus megválasztásának engedményét azonban nem vonhatták vissza. Jellemző az akkori helyzetre, hogy a közgyűlésen nemcsak az ellenzéki írók csatározása zajlott a hatalom képviselőivel, hanem titkon **Aczél** és **Pozsgay** küzdelme is. Az ellenzék mindent megbeszélt **Pozsgay**val, folyamatosan konzultált vele.

Mivel akkoriban fenn kellett tartani a demokrácia látszatát, **Aczél György** félt attól, hogy az írók botrányt csinálnak, ha nem egyezik bele az elnökség újszintén szabad megválasztásába, és abba, hogy az elnökségi ülésen egyetlen pártfunkcionárius se legyen jelen. **Molnár Ferenc** államtitkár az ajtó előtt várta az elnökségi ülés végét azzal az utasítással, hogy akár éjjel háromkor is tájékoztassa telefonon **Aczélt** az elnökválasztás eredményéről. Az éjszakába nyúló elnökségi ülés írói körökben híres incidense a következő volt. A korelnök,

Keresztury Dezső azonnal be akarta jelenteni, hogy ki lesz az elnök, erre az ellenzéki írók letorkolták, mondván, ők majd megtanácskozzák ezt a kérdést. Ekkor felpattant **Benjámin László**, aki egyébként igen csendes ember volt, és kifakadt: „Micsoda hülyeség, hogy éjjel egy órakor ilyesmin vitatkozunk.” Erre **Hernádi Gyula** is felállt, és kurtán annyit mondott: „Hülye vagy te!”

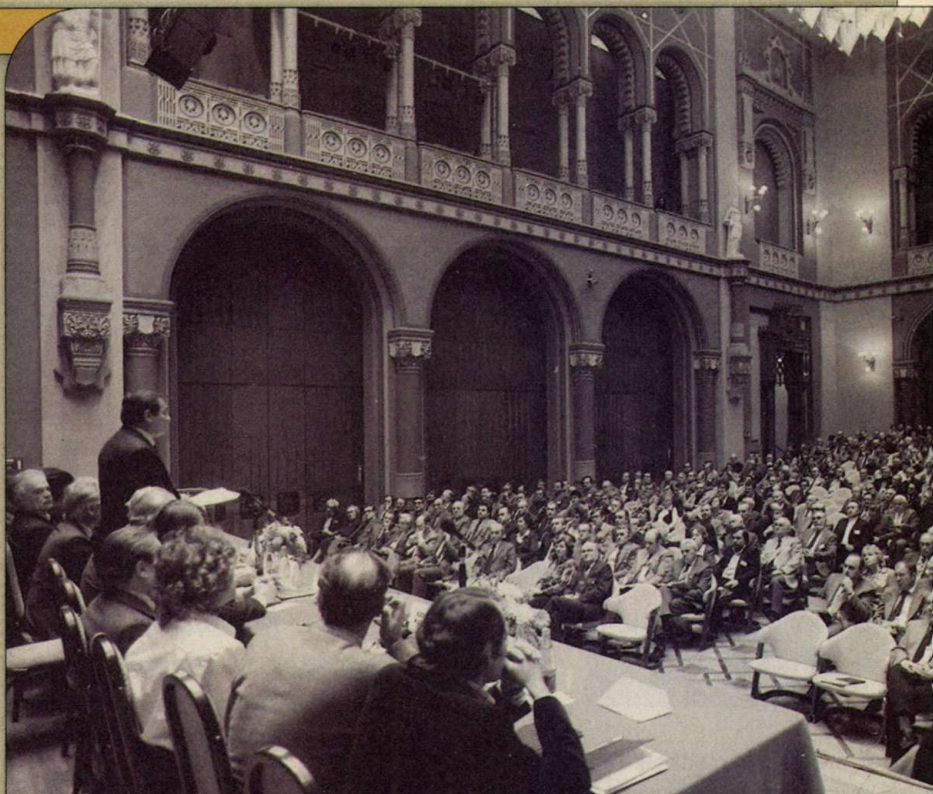
Az új elnök, **Hubay Miklós** hatalmi beavatkozástól mentes, szabad megválasztása jelentette az írószövetség demokratizálásának betetőzését. Ennek azért volt nagy a jelentősége, mert az országban az írószövetség volt az egyetlen legális és parlamentáris vitafórum, ahol politikai, irodalmi és egyéb kérdésekben nyíltan, kertelés nélkül lehetett véleményt nyilvánítani. A közgyűlésen az is megmutatkozott, hogy kétféle – bár egymástól nem elkülönülő – ellenzék és ellenzéki harcmodor létezik. Az egyik, az úgynevezett nemzeti oldal (**Csoóri Sándor** és mások) arra használta fel az írószövetséget és annak választmányi üléseit, amire a másik, az úgynevezett demokratikus oldal (**Konrád György** és mások) a nyugati sajtót, rádiót. Az előbbi általában nem publikált szamizdatokban és Nyugaton, viszont minden lehetőt megtett a nyílt színen, vállalva a



Pozsgay Imre beszél az írószövetség 1981-es közgyűlésén. Az elnöki asztalnál Óvári Miklós, Garai Gábor, Tóth Dezső, Cseres Tibor, Dobozy Imre, Aczél György és Illés Endre ül

párbeszédet és vitát a kormánnyal, az utóbbi lemondott az itthoni publikálásról, és külföldi megszólalásokkal küzdött a hatalom ellen. Az aláírási akciókban, így például a Charta 77 esetében, mindkét oldal képviselői részt vettek.

Az 1981-es áttörés persze csak az előzményét jelentette az 1986-os győzelemnek, vagyis az 1986. november 29-én és 30-án, a Vigadóban megtartott írószövetségi közgyűlésen aratott ellenzéki sikernek. A pártemberek, így *Berecz János*, *Pál Lénárd* (az MSZMP KB titkárai), *Radics Katalin* (a KB osztályvezetője), *Köpeczi Béla* (művelődési miniszter) és *Vajda György* (miniszterhelyettes) jelenlétében mindkét napon rendkívül éles felszólalások hangzottak el. *Csurka István* azzal kezdte beszédét, hogy „ég az ecsedi láp”, a valós tényen kívül arra is utalva, hogy a szürke felszín alatt óriási bajok lappanganak. *Csoóri Sándor* „szelídebb paraszt *Révainak*” nevezte a „csöndes fenyegetés” eszközével élő *Berecz Jánost*, *Sánta Ferenc* pedig beszédét a következő mondatra futtatta ki: „Nagyon sok minisztert, nagyon sok politikust láttunk már... Jönnék, mennek, jól vagy rosszul elvégzik a dolgukat, de a dolog természete szerint ez a nemzet és az író marad.” A legnagyobb botrányt azonban *Albert Gábor* okozta még az első nap végén: egy az egyben leleplezte a hazugságokat, a képmutatást, a párt nihilizmusát. „A magyarság egészének nem tetszik, ami az ifjúsággal történik, nem tetszik a jövedelemelosztás, nem tetszik az elfogadott és társadalmilag érvényesülő értékrend, nem tetszik, hogy március 15-én Budapesten rendszerezen verik a diákokat, nem tetszenek az egyetemi fölvételik, iskolarendszerünk, a korrupciók, a korrumpálódott közélet, az elvtelen politika. Nem tetszik az értelmiségi munka semmibevétele, nem tetszik, hogy a munkásnak szégyellnie kell munkáját, hogy egyáltalán a munka szégyen, hogy a munka nélkül szerzett pénz kétszer olyan értékes, és munka nélkül tízszer annyit lehet keresni. Nem tetszik a szocializmus bedőrendszere, a gmk, nem tetszik a *Tiszatáj* körüli hercehurca, a Csurka-ügy, nem tetszenek a szilenciumok, nem tetszenek a majdnem titokban megtartott író-



Az 1986-os közgyűlést már a Pesti Vigadóban tartották

szövetségi taggyűlések és még sok minden...” A közgyűlés természetesen a sajtó és a nyilvánosság teljes kizárásával zajlott, *Kádár János* azonban kihangsúlyozva végighallgatta szobájában.

A legkézzelfoghatóbb és „legfelháborítóbb” eredmény az volt, hogy a 71 tagú választmányba – néhány kivételtől eltekintve – nem kerültek be párttag vagy „szövetséges” írók. Egész egyszerűen nem kaptak elég szavazatot azok, akikről tudni lehetett, vagy hozzászólásukból kitűnt, hogy a pártpolitika hívei. Az akkori félelmek egyik megnyilvánulása volt az a kósza hír, hogy *Berecz János* zsebében ott lapul egy határozat, amely szerint felfüggesztheti az írószövetség működését, aminek persze megvolt a reális esélye. Nagy bátorság és morális tartás kellett ahhoz, hogy az ellenzéki írók és a párt kettős nyomása alatt *Cseres Tibor*, a *Hideg napok* szerzője elvállalja az elnöki tisztséget. Mikor mint új elnököt *Köpeczi Béla* behívatta, azonnal üvöltöni kezdett vele: „Mit akartok? Kiléptetem az összes kommunista tagot, és összeomlik az egész írószövetség.” A kiléptetési akció azonban csúfos kudarcot vallott, összesen csak huszonheten léptek ki (nem csak párttagok), köztük *Asperján György*, *Ördögh Szilveszter*, *Berkési András*, *Juhász Fe-*

renc, *Szabó Magda*, *Nemeskürty István*, *Gyurkó László*, *Moldova György*, *Végh Antal*, *Szerdahelyi István*, maga *Köpeczi Béla*, valamint *Bata Imre*, aki az *Élet és Irodalom* 1987. január 16-i számában fel is sorolta a kilépett írók nevét *Fekete Sándor* kilépési nyilatkozatához írt bevezetőjében. *Fekete Sándor* levélnek álcázott cikkében többek közt azt írta: a „választmány zöme olyan útra kíván lépni, amely nem a partneri viszony helyreállítása, hanem egy irracionális politikai kaland felé vezet.” A következő összetételű vezetőség lépett az irracionális politikai kaland útjára: *Cseres Tibor* (elnök), *Veress Miklós* (főtárgy), *Fekete Gyula* és *Jókai Anna* (alelnökök), *Annus József*, *Kalász Márton* és *Kovács István* (titkárok), *Bárány Tamás*, *Bertha Bulcsu*, *Csoóri Sándor*, *Csurka István*, *Fodor András*, *Galgóczi Erzsébet*, *Hernádi Gyula*, *Ilia Mihály*, *Mészöly Miklós*, *Sánta Ferenc* és *Simonffy András* (elnökségi tagok).

A közgyűlések jegyzőkönyvei ugyan hozzáférhetők – mivel belső használatra annak idején kinyomtatták őket –, de az első XX. századi magyar demokratikus fórum kiküzdésének részletes, a résztvevők emlékezetében elevenen élő történetének megírása még várat magára.

Tornai Szabolcs